

On the coast of the city: Place and place dependence

Doruk Görkem Özkan^{1*}

¹Department of Landscape Architecture, Karadeniz Technical University, Trabzon, Turkey

*Corresponding author: dorukgorkemozkan@gmail.com

⁺Speaker: dorukgorkemozkan@gmail.com

Presentation/Paper Type: Oral / Full Paper

Abstract – Coasts appear as an indispensable place in the daily life of the city. In coastal cities, in coastal use, they are places that shape not only the current experiences but also the city and its historical identities. These positions, which have the characteristic of being public, have various physical and social characteristics, the characteristics of those in the queue, when the feature is being sought. Before the 1980s, our country solved the problem of rapid urbanization, along with some problems in physical and social characteristics, relations and experiences are not formed, there is a need to establish relations with the place and to be directed to the locations in the environment. The public discovery here focuses on the “place” and its indicators. In this study, the coastal city of Trabzon coastal region will be discussed in depth, focusing on the physical and social characteristics that successful places have to offer and finally the place dependence on the ground will be discussed. The survey is located between the Beşirli region of Trabzon and Ganita. It was selected by random sampling. A total of 165 people, 78 women and 87 men, participated in the study. Open space characteristics and place dependence scale were used to assess the physical and social characteristics of the coastal area. As a result of the study, it was found that there is no significant relationship between the user's dependence on the place and their demographic characteristics. On the other hand, the use of place has been shown to affect the place dependence. According to the results obtained, which factors are effective in creating a place dependence on the is discussed.

Keywords – Coast, place, place dependence, physical attributes, social attributes

I. GİRİŞ

Kent merkezlerinde nüfus artışına bağlı olarak konut ihtiyacının artması, kentsel açık mekanların giderek azalmasına neden olmaktadır. Özellikle hızlı büyüyen kentlerde bu yapılaşmayla beraber açık mekanlara olan ihtiyaç giderek artmaktadır. Kent merkezlerinde insan-çevre etkileşimine olanak sağlayan sokaklar, meydanlar, parklar ve kıyı alanları gibi açık mekanlar mekânsal organizasyon açısından oldukça önem taşımaktadır. Özellikle kıyı alanları kamusal açık alanlar kapsamında önemli bir yere sahiptir. Bu alanlar kentin morfolojisine, kültürüne, tarihine uygun olarak planlandığında kıyı alanlarını canlandırmakta, kente fiziki, ekolojik, ekonomik ve sosyal faydalar sağlamaktadır. Kıyı kentlerinde kıyı kullanımları yalnızca kullanıcıların günlük deneyimlerini değil, aynı zamanda kentin ve kullanıcıların kimliklerini şekillendiren yerlerdir. İnsan-çevre arasında karşılıklı etkileşimin olduğu bu alanlar sunmuş olduğu fiziksel ve sosyal özellikleri ile kullanıcı ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tasarlanmaktadır. Kentlerimizde meydana gelen hızlı kentleşme, kullanıcı ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tasarlanmış bu alanları değerini yitirmiş, ilişkilerin ve deneyimlerin oluşmadığı, insanın yerle kurduğu bağı olumsuz etkileyen konumlara dönüştürmektedir. Bu sorun kapsamında bu araştırma, kıyı mekanları kapsamında yer olgusunu, yerin sunması gereken fiziksel ve sosyal özellikleri ve son olarak yere bağlılığın işlevsel boyutu olan yere bağımlılık duygusunu ele alacaktır.

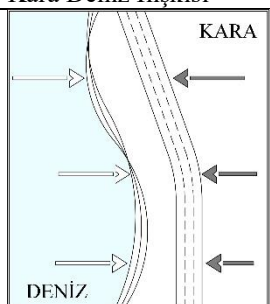
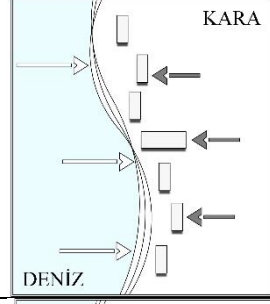
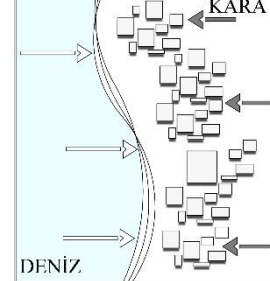
Kıyı kentlerinde kent kimliğini oluşturan ana fiziksel özellik, su sınırıdır. Kıyının sahip olduğu morfolojik özellikler kıyının doğal ve görsel özelliklerini belirginleştirmesinin yanında, sosyal olanaklar oluşturması açısından rekreasyonel değere de sahiptir. Bu alanların sunmuş olduğu aktivite çeşitliliği, farklı kullanıcılara imkan sağlayacak mekanların oluşumuna da katkı sağlamaktadır [1].

Kıyıları insan eylemlerinin/etkinliklerinin birçoğu için elverişli konumlar oluşturur. Kıyı çizgisi iki farklı ortamı birbirinden ayıran bir çizgidir. Her kıyı mekanı mekan ve kullanıcısı arasında farklı düzeylerde işlevsel ve duygusal bağlar oluşturur. Bunun nedeni, kıyı morfolojisinin, doğal yapısının farklılaşmasıdır. “Her kıyı parçası kendi özelliklerini taşıyan bir sit, kıyı mekanı ise bir sitler dizisidir” [2].

Kentlerde yaşayan insan sayısının artması, doğanın tahribatı, yapılaşmanın artması ve tüm bunlara bağlı olarak kentsel açık mekanların giderek azalması, ülkemizde kıyı dolgu alanlarının oluşturulmasına neden olmuştur. Kıyı kentlerimizde yaşanan bu olumsuzluklar beraberinde kıyı ve kullanıcı arasındaki bağı, ilişkiyi kopma noktasına getirmiştir. Karabey [2] kıyı ve kent- arasındaki kopukluğu, karayolu-demiryolu, yüksek yapılaşma ve yoğun yapılaşma ile deniz ve kara arasındaki bağlantının koparılması olarak ifade etmiştir (Şekil 1).

İnsanın mekanla kurduğu ilişkiyi ele alan çalışmalar birbirine benzer çeşitli kavramlarla ifade edilmiştir. Bunlar; toponimia [3], kökleşmiş olma [4], [5] yer duygusu [6] [7], [8], yere bağımlılık [9], yer kimliği [10], yere bağlılık [11]; [12] vb.

Bu kavramlar arasında yere bağlılık en çok kullanılanıdır ve mekan ile insanın duygusal bağını ifade eder. Son yıllarda ikamet yeri dışındaki yere bağlılık çalışmalarına odaklanılmıştır. Özellikle rekreasyon olanakları ve bağlılık konusunda literatür eksikliği vardır. Yere bağlılık insan ile mekanın duygusal bağını ifade eder. Literatürde yere bağlılık yere bağımlılık ve yer kimliği olmak üzere iki boyut ile tanımlanmıştır.

Kara Deniz İlişkisi	Kıyı kullanımı ve sonuçları
	<ul style="list-style-type: none"> •Doğal İlişkilerde Kopma •Yararlanmaya Engel •Değer Artışı •Kent kıyı bağlantı, erişim kopukluğu
	<ul style="list-style-type: none"> •Doğal İlişkilerde Kopma •Sit-siluet değerlerinde zarar •Kamu yararlanmasına kapalı •Görsel kopukluk
	<ul style="list-style-type: none"> •Kirlenme •Taşlaşma •Kentsel anarşi •Doğal ilişkilerde kopma •Geçirimsizlik

Şekil 1. Kıyı mekanı çağdaş kullanımları ve sonuçları [2]

Williams ve ark. [13] insanların, kendi özel amaçları veya etkinlik ihtiyaçlarını karşılamak için imkan sağlayan mekanlarla duygusal bağlar kurduklarını belirtmiştir. Mekana bağlılığın alt boyutlarını yere bağımlılık and yer kimliği olarak tanımlayan araştırmacı, yere bağımlılığın arttıkça yer kimliğinin arttığını belirtmiştir. Bu tanımdan da anlaşıldığı gibi, yere bağlılığın oluşabilmesi için öncelikle işlevsel bağlılığın yani yere bağımlılığın sağlanması gerekmektedir. Bu nedenle bu çalışmada yerin sunduğu fiziksel ve sosyal özelliklerin place dependence a olan etkileri araştırılmak istenmiştir.

II. MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma Türkiye'nin Karadeniz Bölgesinde yer alan Trabzon ili Ortahisar ilçesi sınırları içerisinde yer alan Kıyı Bandı Rekreasyon alanında gerçekleştirilmiştir.



Şekil 2. Trabzon kıyı bandı rekreasyon alanı

Bu çalışmada, Trabzon kıyı bandında bulunan ve rekreatif etkinliklere katılan kullanıcılarla yüz yüze anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Anket çalışması bölgede en yoğun kullanımın yaz aylarında oluşması sebebiyle 2019 yılının Mayıs ve Ekim ayları arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırma Trabzon'un Ganita ile Beşirli bölgesi arasında kalan kıyı bölgesinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya 78 kadın ve 87 erkek olmak üzere toplam 165 kişi katılmıştır. Kullanıcıların mekan deneyimlerini ölçmek için kullanılan bir ölçüm tekniği olan Likert tutum skalası tekniğiyle elde edilen yanıtların veriye dönüştürülmesi gerçekleştirilmiştir. Bu verilerin değerlendirilip istatistik analizlerini gerçekleştirmek için özellikle sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan SPSS 24.0 programı kullanılmıştır.

Araştırmanın amaçları doğrultusunda, konuyla ilgili literatür taranarak oluşturulan veri toplama aracı üç ana bölüme ayrılmıştır.

Birinci bölümde kullanıcıların demografik özelliklerine, ikinci bölümde mekanın fiziksel ve sosyal özelliklerine yönelik değerlendirmelerine ve son bölümde işlevsel bağlılıklarına ilişkin verilerin toplanması amaçlanmıştır. Veri toplama aracının ikinci bölümü, çevresel özelliklerin değerlendirilmesini içeren ölçekte 5'li Likert tipi ölçek uygulanmış ve 20 ifadeden oluşmaktadır. Ölçeğin hazırlanmasında, PPS tarafından kullanıcı ihtiyaçlarını dikkate alarak belirlenen, başarılı kentsel açık mekanların sağlaması gereken özelliklerden yararlanılmıştır. Son bölümde ise kullanıcıların işlevsel bağlılıklarını ölçmek amacıyla Williams ve Vaske'nin 6 ifadeden oluşan yere bağımlılık ölçeğinden yararlanılmıştır.

III. BULGULAR

3.1. Kullanıcıların Kişisel Özellikleri

Kıyı bandı ve çevresinde 165 katılımcı ile gerçekleştirilen ankete yönelik sosyo-demografik özellikler incelendiğinde Ankete katılan kullanıcıların %42.8' i kadın, %57.2'si erkektir. Katılımcıların yaş gruplarını incelediğimizde 36-45 yaş grubunun %34.2 ile en yüksek orana sahip olduğu görülmüştür. Kullanım sıklığının %30.1 ile her hafta sonu ve kullanım süresinin %46.43 ile 1-2 saat arasında yoğunlaştığı görülmektedir.

3.2. Çevresel Özelliklerin Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

Anketin ikinci bölümü, Trabzon kıyı bandı yürüyüş alanı çevresel özelliklerinin ortaya koyulmasına yöneliktir. Çevresel özelliklere ilişkin ortalama değerler ve faktör analizi sonuçları tablo 1'de sunulmuştur. Kullanıcıların çevresel özelliklere yönelik değerlendirmelerini belirlemek amacıyla hazırlanan 20 soruluk ölçeğin ortalama değerinin 3,42 olduğu ortaya koyulmuştur.

3.3. Kullanıcıların İşlevsel Bağlılıklarına İlişkin Bulgular

Anketin üçüncü bölümü, Trabzon kıyı bandı kullanıcılarının işlevsel bağlılıklarının ortaya koyulmasına yöneliktir. Kullanıcıların işlevsel bağlılıklarına yönelik ortalama değerler ve faktör analizi sonuçları tablo 2’de sunulmuştur. Kullanıcıların çevresel değerlendirmelerine yönelik alt boyutları olan güvenlik, ulaşılabilirlik, konfor, sosyalleşme ve doğal güzellikler boyutlarının işlevsel bağlılık (yere bağlılık) ile olan ilişkilerini belirlemek amacıyla korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Korelasyon analizinin sonuçlarına göre güvenlik faktörü ($r= 0,611^{**}$; $p=.000$), ulaşılabilirlik ($r= 0,486^{**}$; $p=.000$), konfor ($r= 0,745^{**}$; $p=.000$), sosyalleşme ($r= 0,7,22^{**}$; $p=.000$) ve doğal güzellikler ($r= 0,183^{**}$; $p=.000$) ve ile işlevsel bağlılık arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır. Yaş ve cinsiyet ile işlevsel bağlılık arasında anlamlı bir ilişki yoktur (Tablo 3).

Table 1. Çevresel özelliklere ilişkin faktörler

Faktörler	X	Faktör Yüklü	Açıklanan Varyans %	Cronbach’s Alpha
Güvenlik			17,241	0,863
Akşam kullanımı	3,27	0,927		
Kalabalık insan varlığı	3,56	0,917		
Mekanların popülaritesi	3,53	0,901		
Trafik güvenliği	3,43	0,837		
Ulaşılabilirlik			13,871	0,889
Geçirgenlik	3,25	0,923		
Kolay ulaşılabilirlik	3,08	0,911		
Süreklilik	4,05	0,892		
Konfor			11,025	0,792
Fiziksel konfor	3,30	0,852		
Estetik	2,48	0,846		
Bakımlı-temiz	3,13	0,839		
Sosyalleşme			8,411	0,849
Ortak kullanımlar	4,25	0,922		
Karşılaşmalara olanak tanınması	4,11	0,912		
Kullanıcı çeşitliliği	3,93	0,883		
Mekanın popülaritesi	3,86	0,708		
Doğal Güzellikler			7,656	0,785
Manzara	3,93	0,803		
Sessizlik ve huzur	2,40	0,756		
Görsel çeşitlilik	2,67	0,724		
Toplam Varyans (%)			58,204	0,712

Tablo 2. Yere Bağlılık faktör analizi

Faktörler	X	Faktör Yüklü
İşlevsel Bağlılık (Yere Bağlılık)		

5.Burada yaptığım şeyler için burayı başka hiçbir yere değişmem.	3,06	0,706
4.Burada yaptığım şeyler diğer herhangi bir yerde yaptığım şeylerden	3,54	0,652
1. Bu yer, yapmayı sevdiğim şeyleri yapabileceğim en iyi yer	3,88	0,786
6.Burada yaptığım şeyleri benzer bir yerde yapmaktan da zevk alırdım*.	2,47	0,841
3.Burayı ziyaret etmekten diğer her yerden daha fazla zevk alıyorum.	3,68	0,832
2. başka hiçbir yer burayla kıyaslanamaz	2,98	0,884
Toplam Varyans (%)	62,334	

Tablo 3. Yere Bağlılık faktör analizi

Değişkenler	B	β (Beta)	t
Sabit Sayı	322		137,708
Konfor	0,14	0,53	12,681
Güvenlik	0,12	0,53	11,246
Ulaşılabilirlik	0,14	0,41	8,742
Sosyalleşme	0,09	0,24	5,552
R=0,876; R²0,764; Düzeltilmiş R²=,0,762; Model F (4-161) = 91,382; p<0,01			

IV. TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmada, kıyı bandı çevresel özelliklerinin 6 farklı faktörde toplandığı görülmektedir. Bunlar “güvenlik”, “ulaşılabilirlik”, “konfor”, “sosyalleşme” ve doğal güzellikler” olarak isimlendirilmiştir. ve PPS (2000)’in başarılı açık mekanların sağlaması gereken özellikler ile örtüşmeler göstermektedir. Kıyı bandı kullanıcılarının yürüyüş etkinliği için işlevsel bağlılıklarını etkileyen çevresel faktörler sırasıyla “konfor”, “güvenlik”, “ulaşılabilirlik” ve “sosyalleşme” faktörleridir. kullanıcıların mekana işlevsel bağlılıklarını etkileyen en önemli faktör konfor koşulları olduğu ortaya koyulmuştur.

Parkın kullanım özelliklerine yönelik bulguları değerlendirdiğimizde, kullanıcıların sessiz özel alanların varlığı, geniş açık yeşil alan ve gölün varlığı gibi özelliklerin yüksek değer aldığı, temizlik ve bakım ile sosyal aktiviteler gibi özelliklerin düşük değer aldığı görülmektedir. Bu bulgular, kullanıcıların kent içi yeşil alanları kullanırken, sosyal olanaklardan ziyade, kent ortamından deniz ile uzaklaştığı, denizi seyredebileceği açıklıklara daha fazla ilgi gösterdiği şeklinde yorumlanabilir.

REFERENCES

- [1] H.E. Pekpak, Kıyı Alanlarında Turizm Odaklı Mekansal Gelişim: Lara Örneği. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara, 2012.
- [2] H. Karabey, Kıyı mekanının tanımı, ülkesel kıyı mekanının düzenlenmesi için bir yöntem önerisi. Mimar Sinan Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, 1978.
- [3] Y.F. Tuan, Space and place: The perspective of experience. U of Minnesota Press, 1977.
- [4] E. Relph. Place and Placelessness, Pion Ltd.UK., 1976.
- [5] Y. F. Tuan, “Rootedness versus sense of place”, Landscape, 24, 3-8, 1980.
- [6] D. M. Hummon. Community Attachment, Place Attachment, pp. 253-278. Springer, Boston, MA., 1992.
- [7] R. Hay, “Sense of place in developmental context”, Journal of Environmental Psychology, Vol. 18 No. 1, pp. 5-29., 1998.

- [8] B. S. Jorgensen, & R.C. Stedman, R.. Sense of place as an attitude: Lakeshore owners attitudes toward their properties. *Journal of environmental psychology*, 21(3), 233-248.,2001.
- [9] D. Stokols, & S.A. Shumaker, People in places: A transactional view of settings. *Cognition, social behavior, and the environment*, 441-488.,1981
- [10] H.M. Proshansky, A.K.Fabian, & R. Kaminoff. "Place-identity: Physical world socialization of the self". *Journal of environmental psychology*, 3(1), 57-83.,1983.
- [11] S.M. Low and I. Altman, I., Place attachment, In *Place attachment* (pp. 1-12). Springer, Boston, MA., 1992.
- [12] M.V. Giuliani, and R.Feldman, Place Attachment in a Developmental and Cultural Context| 314 pp. Irwin Altman, Setha M. Low, *Place Attachment. Human Behavior and Environment. Advances in Theory and Research*, Vol. 12, Plenum Press, Delhi (1992), ISBN: 0 306 44071 7.,1993.
- [13] D.R. Williams, M.E. Patterson, J.W. Roggenbuck & A.E.Watson, Beyond the commodity metaphor: Examining emotional and symbolic attachment to place. *Leisure sciences*, 14(1), 29-46.,1992.